

BILTEN SLOVENSКИH KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV (SKI)
IN SOCIALNE AKADEMIJE

Ob 10. Obletnici
delovanja društva SKI

LETNIK 9

ŠTEVILKA 2 ■

DECEMBER 2004

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI)

Pred drugo svetovno vojno so se slovenski katoliški izobraženci zbirali pod okriljem Akademskega starešinstva, ki je nato nadaljevalo delo v Argentini, kjer deluje še danes. Doma je začel zbirati izobražence Jože Strgar, dipl. ing. agr., leta 1985 ob pomoči p. Mihe Žužka. Ker tedaj ni bilo mogoče niti misliti, da bi se registrirali kot civilnopravno društvo, so v cerkvenem okviru ustanovili Medškofijski odbor za izobražence (ŠOI). V njem so delovali mnogi današnji vidni javni delavci in politiki. Začeli so izdajati list za študente in izobražence Bilten, ki je nato prerasel v revijo Tretji dan. Po zmagi demokracije so mnogi vodilni člani MOI odšli v politiko in vse je bilo treba začeti znova. Leta 1994 smo na občnem zboru sklenili, da se preimenujemo v društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI). Od jeseni 1994 smo tudi civilnopravno registrirani. Podružnice SKI (ali pa samostojni klubi) pa so zaživele po vsej Sloveniji. Redno prirejajo predavanja in razprave o perečih družbenih temah. Med člane sprejemamo vse, ki jih zanima globlje reševanje vprašanj našega časa na osnovi krščanskih vrednot. Letošnja članarina je 3000 SIT in vključuje naročnino na interno glasilo ZRNO SKI, ki ga pošiljamo neposredno na naslove članov.

Slovenski katoliški izobraženci smo z mednarodno pomočjo in ob sodelovanju Inštituta za filozofijo in družbeno etiko pri Teološki fakulteti v Ljubljani leta 1997 ustanovili Socialno akademijo (SAK). Namenjena je vsem, ki se želijo udeleževati javnega življenja, pa bi se radi prej poučili o pravnih, socioloških, filozofskih in moralnih tako teoretičnih kot praktičnih osnovah tega delovanja na področju gospodarstva, politike, javnega obveščanja in drugod. Take akademije že dolgo časa uspešno delujejo na Zahodu, posebno v Nemčiji in Avstriji.

Študij je izredni, traja eno leto in obsega približno 250 ur. Slušatelji, ki naj bi imeli vsaj srednješolsko izobrazbo, se zbirajo med šolskim letom ob koncu tedna v Ljubljani ali Mariboru. Diplome SAK bodo prav gotovo odpirale vrata do delovnih mest, kjer je javno delovanje bistveni sestavni del. Sedaj je vpisana osma generacija slušateljev.

ZRNO, Interno glasilo SKI

Ljubljana, december 2004, letnik IX, številka 2

Izdaja Društvo SKI, Slovenska cesta 19, 1000 Ljubljana

Žiro račun 50101-678-704092, tel. /(fax.): (01) 421 82 65 (60)

domača stran: www.drustvo-ski.si; e-pošta: ski@drustvo-ski.si

Urednik: dr. France Cvelbar

Oblikovanje naslovnice: Jan Kocbek

Jezikovni pregled: Barbara Gantar Močnik

Naklada 900 izvodov

ISSN 1408-1911

Namesto uvodnika

Ob 10 letnici društva SKI

Desetletnica društva SKI je hkrati njegova devetnajstletnica. Po pričevanju ing. Jožeta Strgarja (glej njegov prispevek) so se začeli katoliški izobraženci v Ljubljani zbirati leta 1985 - najprej v okviru Škofijskega odbora za izobražence (ŠOI), ki ga je g. Strgar, kasnejši ljubljanski župan, tudi vodil. Za mednarodna srečanja, pri katerih so sodelovali vsaj deloma izobraženci iz vse Slovenije, pa so ŠOI razširili v Medškofijski odbor za izobražence (MOI). Tako so leta 1997 v okviru MOI organizirali zelo odmevno mednarodno srečanje katoliških izobražencev prostora Alpe-Jadran v Stični. Nosilec pobude je bil Škofijski odbor za ljubljansko škofijo (ŠOI).

Pri ljubljanskem ŠOI je bila leta 1989 ustanovljena Sekcija za kulturna in družbena vprašanja, ki torej letos praznuje petnajstletnico. Kot svojo osnovno nalogo je spoznala prirejanje predavanj in drugih srečanj za katoliške izobražence in vse, ki jim obravnavani problemi niso bili tuji. Namen je bil jasen: v glavah izobražencev, ki so imeli zelo divergentne poglede na tedanje druženo dogajanje razširiti obzorja in in doseči vsaj okvirno poenotenje. Tedaj je namreč vladal t.i. »znanstveni pogled na svet« in tisti, ki so gradili svoj duhovni pogled na krščanskih osnovah, niso imeli druge izbire, kot samoizobraževanje. Načrtna svetovnonazorska vzgoja na taki osnovi je bila vsa deseletja onemogočena. Tako so tedaj celo izobraženci meli zelo nepopolno predstavo o prihajajočih družbenih spremembah in spremljajočih vprašanjih, npr. o mestu krščanstva v demokratičnih družbah, o razvoju demokracije v zahodnem svetu, o socialni državi, pa tudi o filozofskih tokovih, ki so polnili intelektualno Evropo po drugi svetovni vojni itd. Vsa ta vprašanja so bila pri nas potisnjena v posameznikovo zasebnost. Zato

---

se ob uvedbi demokracije ne smemo čuditi pogosto nerazumljivemu in neusklajenemu delovanju politikov s krščansko provenienco.

Uradna predavanja ŠOI in nato društva SKI na Teološki fakulteti so bila med šolskim letom enkrat mesečno. Prav tako pogosta so bila do nekaj let nazaj tudi srečanja v manjši skupini, na katerih smo obravnavali manj izdelane teme. Vseh predavanj in srečanj je bilo v petnajstih letih okrog 200.

Nastanek društva SKI je bil majhen korak za društvo samo, in velik korak v naši zgodovini, saj je bila njegova ustanovitev eden od dokazov o povratku demokracije in pravne države. Katoliški izobraženci, ki so se pred vojno zbirali v društvu Akademsko starešinstvo, nato več kot 50 let niso imeli svojega društva. Delovalo je samo med izseljenci v Argentini.

Ne dosti manjši dogodek, kot ustanovitev društva, je bilo organiziranje Socialne akademije (SAK) po vzoru Dunajske socialne akademije ob pomoči sklada Renovabis in in Filozofskega instituta na Teološki fakulteti. SAK je do letošnjega leta delovala v okviru društva SKI, letos pa se osamosvaja v Zavod Socialna akademija. Namen akademije je bil s študijem ob delu v obsegu okrog 250 ur, vsako leto priučiti predvsem mlade izobražence, in tudi druge, na javno delovanje. Program pokriva osnove komuniciranja, sodobne filozofske in politične tokove, pravo in pravni red, družbeni nauk Cerkve, novejšo slovensko politično, družbeno in gospodarsko zgodovino, ekonomijo in etiko in položaj Slovenije v Evropi in svetu.

Doslej je program SAK končalo okrog 140 slušateljev. Študij je izrazito interaktiven, za kar poskrbijo stalno prisotni moderatorji, ki so diplomanti dunajske akademije. Moderatorji sodelujejo tudi pri razdeljevanju, pripravi in zagovoru seminarskih nalog. Kot predavatelji pa so se doslej zvrstili vidnejši učitelji Teološke fakultete v Ljubljani, nekateri strokovni ali znanstveni sodelavci ustreznih znanstvenih inštitutov Ljubljani in nekateri strokovnjaki za komunikacijo v obcilih različnih vrst.

Med aktivnosti SKI in SAK lahko ob desetletnem obračunu prištejemo tudi izdajanje internega glasila Zrno SKI. V devetih letnikih smo na več kot tisoč straneh izdali 29 števil. Zadnja leta smo ga (večinoma brezplačno) pošiljali na okrog 800 naslovov. Ob tej priložnosti se vsem sodelavcem prisrčno zahvaljujem za trud ki so ga vložili v to, da je, poleg ostalega, tudi drobna lučka, Zrno SKI, s svojim brljenjem dokazovala obstoj našega društva.

Pri SAK smo med približevanjem EU, v letih 2000 — 2003, ob finančni podpori Urada za informiranje RS, organizirali tudi evroseminar v okviru katerega smo po vsej Sloveniji priredili okrog 20 predavanj z evropskimi temami. Predavatelji so bili po pravilu slovenski zamejski javni delavci. Korist predavanj je bila tako dvostranska: na eni smo po Sloveniji odpirali evropske teme, na drugi pa smo v matični domovini dosegli nekoliko boljše razumevanje dogajanj med našimi zamejci.

Osamosvojena SAK bo poleg že preizkušenega starega programa verjetno v prihodnje poskrbela še za dodatne izobraževalne programe, npr. specializacijo iz komunikacije in vsaj še "podiplomska" srečanja z namenom ohraniti stik z diplomanti. V načrtu so tudi različne kulturne in raziskovalne dejavnosti.

V prihodnje bosta društvo SKI in zavod SAK skupaj prevzela naloge, ki stojijo pred katoliškimi izobraženci v Sloveniji. V svojem predavanju jih je poudarjeno nakazal prof. Justin Stanovnik. Prav gotovo bo treba nadaljevati s predavanji. Obe organizaciji jih bosta skupaj prirejali izmenično: bolj verske teme bo pokrivalo društvo SKI, bolj socialne pa zavod SAK. Poleg tega jima bo morda uspelo to, kar je bilo pomanjkljivost ves čas delovanja ŠOI, MOI, in SKI, tj. večja prisotnost v javnosti in dialoška srečanja z drugače mislečimi.

V tej številki Zrna SKI so objavljeni prispevki s proslave desetletnice SKI, dne 18. septembra 2004, v Cankarjevem domu v Ljubljani. Vsem avtorjem velja v imenu društva še enkrat iskrena zahvala.

F. Cvelbar

Čestitka novemu ljubljanskemu nadškofu in metropolitu
Msgr. mag. Lojzetu Uranu

Sprejemamo vas kot duhovnega očeta in kot preroka.
Očeta, ki bo varno držal plug in preroka, ki bo ob pomoči
svetega Duha pogumno vodil naprej. Da, Oče!

Upravni odbor SKI

Voščilo za Božič in Novo leto 2005

Božji Sin se je spustil k nam v spremstvu angelov,
ki so na zemljo prinašali mir.
Sam je to oznanilo dopolnil z zapovedjo ljubezni.
Ljubezen je tudi vsebina njegovega kraljestva,
ki še vedno nastaja,
tudi kot naloga v nas in po nas.

Voščimo si za Božič in Novo leto,
da bi bili vredni te naloge.

Jože Strgar

Kako smo začeli ?

Kratke misli na začetek delovanja slovenskih katoliških izobražencev

Na teološkem tečaju novembra leta 1985, po nekem lepem predavanju, sem p. Miha Žužka nagovoril nekako takole: »Toliko nas je tukaj, toliko tehtnih misli poslušamo vsako jesen, med letom pa se nič ne dogaja. Nekaj bi morali storiti, da bi te ljudi, ki po nekaj letih zapuščajo študij in Ljubljano še nekako povezovali in si še kaj povedali.« "Nujno," je kar izstrelil. Potem sva razmišljala, kako in kdo naj bi nekaj ukrenil. Pa je p. Žužek še rekel: »Ne išči predaleč okrog sebe, kar sam začni.« Z mano je že imel neke vrste izkušnjo, saj sva že v letu 1966 skupaj organizirala prve »velikonočne konference« v nunski cerkvi. Kljub temu sem bil nad njegovim pozivom presenečen, saj sem tudi mislil, da naj to naredi nekdo drug, morda nekdo iz vrst duhovnikov. »Bolje bo, če takšno delo prične laik, je še poudaril in tudi, da sam lahko kaj pomaga, da pa aktivno sodelovati ne more.

Po tistem večeru sem s strahom in z raznimi zapletmi le pričel nagovarjati in

vabiti ljudi, da bi se zbrali, ustanovili neke vrste odbor in pričeli z dejavnostjo. »Stotine in tisoče študentov in drugih se udeležuje teoloških večerov, potem pa se ljudje porazgubijo in krščanska zavest se tudi porazgubi,“ nekako tako sem utemeljeval svoje namere. Nekateri so me poslušali in odobraval, nekateri so se bali, češ, saj smo društva in gibanja že imeli in vsi tisti, ki so bili zraven, ležijo v Kočevskem Rogu. Ali ti je vse to treba? Da, tudi take pomisleke sem doživljal. Najprej so me potrla, potem sem pa spet zbral potreben pogum.

Ko se nas je zbralo kakšnih deset, dobivali smo se na Jurčičevem trgu, v prostorih namenjenih za mladino, kjer je gospodaril Janez Gril, nadskofijski referent za študente, se je stvar premaknila z mrtve točke. Najprej smo morali izbrati predsednika. To nalogo sem moral sprejeti kar sam. Potem tajnika, človeka, ki bi vodil zapisnike in imel v rokah nujne administrativne zadeve. Nihče si ni upal prevzeti te funkcije, češ,

»prenevarno je«. Ko smo ga le dobili, se ni upal zapisnika podpisati. Sicer pa je prevladovalo celo mnenje, da tajnika in zapisnikov sploh treba ni. Stvari naj kar same tečejo, kakor bodo tekle. V tem stališču ni bil prisoten samo strah, ampak tudi pomanjkljiv odnos do poslovanja. Te podrobnosti navajam, da ne bi pozabili v kakšnih razmerah smo živeli. Končno smo se uredili in se imenovali Škofijski odbor za izobražance (ŠOI), potrjen od nadškofa dr. Alojzija Šuštarja. Pozneje, ko smo dejavnost le nekoliko razširili tudi v obe drugi skofiji, pa smo dobili ime Medškofijski odbor za izobražance (MOI).

Kljub začetnim težavam je delo le nekako steklo. Imeli smo občasna predavanja, spet na Jurčičevem trgu 2. Zbralo se nas je po dvajset do trideset. Bilo pa je tudi drugače. Ko smo povabili zagrebškega škofa Škvorca, da bi nam predaval, sva ga dočakala samo dva — Matjaž Puc in jaz. Pozneje se nama je pridružil še Tone Stres (med potjo mu je odpovedal avto in je zamudil). To je bilo deprimirajoče stanje. A škof Škvorc ja kazal neke vrste razumevanje.

Pravo življenje odbora sa je začelo šele nekako v drugem letu. Prirejali smo celo izlete in rodili smo revijo Tretji dan. Ali bolje, dotedanji Bilten, ki je bil v tistem času zelo ubog, smo preimenovali v Tretji dan. Ime je predlagal Lojze Petrle. Prvi urednik je bil Matjaž Puc, ki je že prej urejal Bilten, kakšno leto pozneje pa je uredništvo prevzel Lojze Petrle. Petrle je iskal in našel vrsto novih sodelavcev,

hkrati pa je organiziral tečaj za pisanje člankov. Predavali so različni ljudje, celo Janez Gradišnik. Imeli pa smo dogovor z Janezom Grilom, z odobritvijo nadškofa Šuštarja, da je to revija katoliških študentov in izobražencev.

Poleg predavanj za sodelavce revije smo imeli srečanja s slovenskimi izobraženci s Koroške, Tržaške in Goriške. Skušali smo združevati vse Slovence. V živem spominu imam srečanje v kletnih prostorih župnijske cerkve v Mostah. Gostil nas je tamkajšnji župnik Janez Rihar. Že popoldne tisti dan nam je akademik E. Cevc razkazoval ljubljanske kulturne spomenike, zvečer nam je v cerkvi na najstarejše orgle zaigral Primož Ramovž. Potem pa smo imeli lepe nagovore in prijateljsko srečanje tam spodaj pod cerkvijo. S Tržaškega in Goriškega je prišlo 19 udeležencev, s Koroške pa okoli 15. Vinko Ošlak se je v Mostah izgubil, pravo pot mu je pokazal nek policist. Pozneje je hudomušno pripovedoval. »Celo Ozna je pri organizaciji srečanja sodelovala.» Vsekakor izredno lepi spomini. Prirejali smo tudi simpozije, rekli smo jim mini simpoziji, z okvirno vsebino o krščanskem pogledu na svet. Trije so imeli mednarodni značaj, s številno udeležbo domačinov in gostov iz vseh sosednjih držav. Naj omenim vsaj dva domača predavatelja: dr. Franceta Bučarja in akademika Staneta Gabrovca. Njihovi govori so izšli tudi v tujih revijah. Prvi simpozij, O miru, je bil v Ljubljani, drugi v Stični, tretji v Šentpavlu na Koroškem.

Predavali so, poleg domačih, tudi tuji predavatelji. O teh simpozijih smo izdali tudi posebne brošure. Vse te reči so imele kar soliden odmev, še najbolj na tujem. Gospa Smolnikarjeva s Koroške, ki je pri pripravah sodelovala, je za to dobila na Koroškem visoko cerkveno priznanje. Pri nas se uradno o vseh teh dogodkih ni govorilo ali pisalo, razen v Tretjem dnevu in kaj malega v Družini. Prava posebnost so bili izleti po naših krajih in na Korosko ter enkrat, z dvema avtobusoma, v Benečijo. Tudi to so bili izredno lepi dogodki.

Za čas po letu 1990, ko sem prevzel županovanje v Ljubljani, nimam več pregleda nad dogodki in zamenjali so se ljudje tudi pri študentih. V Tretjem dnevu, glasilu katoliških študentov in

izobražencev, je kar naenkrat izostala označba »in izobražencev«. MOI se je po nekaj letih priprav preimenoval v Društvo katoliških izobražencev (SKI), seveda z novim načinom delovanja.

Vse te kratke misli sem zbral po spominu. Morda se bo kdaj našla osebnost, ki bo te stvari natančneje pregledala in kronološko uredila. Dokumentov je kar nekaj. Debelo mapo z dokumenti, ki sem jih zbiral sam, sem že oddal nekdanjemu predsedniku dr. Francu Cvelbarju. Doma pa imam še lep kupček dokumentacije, vključno z mnogimi imeni in naslovi tedanjih članov in privržencev našega gibanja. S temi kratkimi pogledi na začetek delovanja končam. Hvala za pozornost in najboljše želje za nadaljnje delo.

V Ljubljani, ob desetletnici društva, dne 18. 9. 2004.

Justin Stanovnik

Mesto in vloga organizacije katoliških izobražencev

Ob desetletnici ustanovitve

Cankarjev dom, 19. september 2004

Ob desetletnici kake organizacije je mogoče govoriti o njeni prehojeni poti, o tem, kakšne možnosti so bile pred njo, katere od njih je izkoristila in katerim je dovolila, da so neizrabljene šle mimo. Prav gotovo je takšna bilanca potrebna, da se organizacija zave svoje vrednosti ali nevrednosti, svoje zadostnosti ali nezadostnosti. Lahko bi desetletnico obstajanja izrabili tudi tako, da se ponovno vprašamo, v kakšen čas je postavljena. Takšno preiskovanje časa je naravno in razumljivo za organizacijo, ki združuje izobražence. Saj od izobražencev upravičeno pričakujemo, da mislijo sebe in svet, v katerem se nahajajo. Ko pravimo misliti, seveda mislimo razumeti.

Če bi se ravnali po splošnem občutju, bi lahko rekli, da sedanji slovenski svet katoličanom ni naklonjen. Nekoč so katoličani živeli v svetu, ki jim je bil naklonjen, sedaj pa ne več. Prvič ta svet

ni več večinsko katoliški, poleg tega in nad tem pa so sile, ki obvladujejo javni prostor, poudarjeno nekatoliške ali celo protikatoliške. To je dejstvo in z nobenim lažnim optimizmom ga ne bomo odpravili. Sedaj se ne bomo ubadali s tem, kako je ta svet nastal in katere sile so pri njegovem nastajanju imele poglobljeno besedo. Raje bomo pokazali na neko razmerje, ki se zdi, da je s povedanim v nasprotju, a ni izmišljeno in je tukaj in stoji kakor dejstvo. Čeprav živimo v svetu, ki nam po vsem videzu ni naklonjen, to ne zmanjšuje naših možnosti, ampak jih večja. Svet nam namreč ni samo nenaklonjen, ampak je v sebi neurejen ali celo kaotičen. In ravno v tem je vzrok, da so naše možnosti večje. To je zato, ker kaos kliče razum. V misli, znotraj misli, je energija, ki ji ne dovoljuje, da bi soobstajala z neredom. Misel, ki je struktura, je v bitnostnem nasprotju s kaosom, ki je nestruktura. Mogoče bi tu

morali takoj dodati, da je kaos kot nestruktura hkrati struktura možnosti. Vsi elementi kaosa niso brezoblični ali amorfni, kar kaže na njegovo strukturabilnost. To je zadnji vzrok, ki zahteva angažma misli. Torej ne samo bitnostna nesoobstojnost med logosom in kaosom, ampak tudi uvid, da kaos ni nepopravljivo stanje, ampak obstajajo v njem možnosti prehoda v urejenost. Tu smo prišli do rešljivosti in odrešljivosti kaosa, kar angažmaju misli podeljuje značaj moralne obveznosti. Mimo kaosa ni mogoče iti, kakor ni mogoče iti mimo ranjenca, ki so ga napadli razbojniki in pustili ležati na cesti.

Kar hočemo povedati, je to, da so v nenaklonjenem in neurejenem času ljudje, ki so nekoliko več hodili v šolo in prebrali nekaj več knjig, posebej poklicani. Ne kliče nas nobena politična ali duhovna avtoriteta, ampak bitnost časa sama. Ko bi se misel našla soočeno s popolno urejenostjo, tega urgentnega klica ne bi bilo - mogoče tudi nobenega drugega ne.

Nered, ki ga misel v zadnjem času registrira, ni, recimo temu, normalen, ampak akuten. Zato je tudi posredovanje, h kateremu je klicana misel, nujno intenzivno. Tožba, da živimo v nesrečnem času in da smo nesrečni ljudje, kaže zato na temeljno nerazumevanje. Pravzaprav tudi na nepripravljenost biti človek v polnejšem in resničnejšem pomenu te besede. Zato bi bilo prav, da bi si katoliški izobraženci, ko ob desetletnici želimo osmisliti svoj obstoj, rekli, da je čas, ki ga živimo, čeprav nekatoliški, čas za nas.

Vzrok, da sedanji svet odklanja katoliško razumevanje življenja, je ta, da katoliško razumevanje ne ostaja v mejah absolutnega humanizma, ampak uvaja v svoj temeljni razmislek dejstvo transcendentnega in razodetega Boga. Emancipirani človek se ob tem čuti ogroženega. Katoličana ima za pohujšanje doseženega razvoja. Za radikalno historicistično gledanje je vnašanje transcendentnega in razodetega Boga v interpretativno podobo sveta in življenja nelegitimno in znamenje neavtentičnega obstajanja in nezmožnost, soočiti se z zadnjo "odčaranostjo". Toda vse stvari se ne spreminjajo, sploh pa ne radikalno. Pesniški uvidi antične davnine so - celo vedno bolj - vredni branja. Homerja, Sapfo, Simonida, Pindarja, Ajshila in Sofokleja še vedno beremo, ne zaradi historičnih, ampak zaradi eksistencialnih interesov: estetskih, etičnih, usodnostnih, občečloveških. In za Platona pravi matematik in filozof A.N. Whitehead, da je vse, kar je Evropa pozneje povedala samo fusnota k njegovim spisom. To je pretirana hvala in jo je treba jemati z zrcem soli, a jedro ostaja in ga je treba sprejeti.

Za ilustracijo lahko pogledamo, kaj je o problemu, ki smo ga nakazali prej, rečeno v Platonovem dialogu Fajdon (85C/D). Tu se Sokrat, kakor veste, pred dokončnim slovesom pogovarja s svojimi prijatelji o tem, kako je treba preživeti življenje, da bo priprava na smrt. Eden od udeležencev, Simmias, ki misli, da je "v življenju ali nemogoče ali pa zelo težko pridobiti si jasno vedenje o teh rečeh,"

daje družini v debato naslednji osnutek: “Človek, ki bi to hotel, mora narediti eno od dvojega: ali mora odkriti resnico o teh rečeh sam, ali pa mora, če mu to ni mogoče, sprejeti tisti nauk, ki je najboljši in ga je najteže zavreči, se vkrcati nanj, kot na kak splav in na njem sredi nevarnosti pluti skozi življenje; razen če mu ni dano jadrati še na kakem bolj trdnem brodu, na kakem božjem razodetju in na njem prepluti življenje še bolj varno in bolj gotovo.” *Lógos theōs*, dobesedno božja beseda, je po Platonu torej najboljša možnost, če hoče kdo prepluti življenje na varnem in zanesljivem splavu. Krščanska kultura ne gleda na te tri možnosti, ki jih daje Platon, disjunktivno ali ločeno, ampak združuje vse tri v en sam način obstajanja v času: prizadevanje posameznika po spoznanju se združuje s preiskovanjem najboljšega in najzanesljivejšega, kar je nastalo med ljudmi najboljšega – od človekove besede ali človekovega logosa – in s sprejetjem božje besede ali božjega logosa. To je tudi v skladu s temeljnim sporočilom krščanstva: inkarnacija ali povezava Boga s človekom.

Ko sem prvič gledal film Mela Gibsona Kristusov pasijon, sem se zasačil ob tem, da obenem mislim na Sokrata. To je bilo, sem se zavedel pozneje, dokaj čudno. Le zakaj je bilo to? Na prvi pogled, bi rekel vsakdo, je to nenavadno: ob Jezusovem trpljenju misliti na Sokrata. A je res tudi, da je misel prišla sama od sebe in je nisem klical. Postavljal sem si razna vprašanja in dolgo nisem našel odgovora. Potem pa se mi je

posvetilo, da je bila vmes misel na civilizacijo. Ko sem ob Jezusovem trpljenju, ne brez vzroka pomislil na nanjo, je, tudi ne brez vzroka, prišel zraven Sokrat, ne k zgodbi, ampak k pojmu civilizacije, na katero sem se nehote spomnil. Glede civilizacije pa je šla moja misel takole: mogoče je, v zadnji analizi je mogoče, da bo ta civilizacija nekoč prešla in je ne bo več; Cerkev je sicer večna, a to še ni nobeno jamstvo, da bo tudi civilizacija večna. In ko sem gledal, kako Jezus v skrajni stiski hodi med drevesi na vrtu Getsemani, ko vidi pred seboj vse in pride hudič kot človek, a ne čisto kot človek, in se od njega k Jezusu priplazi kača in ji ta stre glavo, sem samodejno pomislil na neki drugi vrt, kjer je tudi nastopila kača in se je na njem vse začelo. In tedaj sem pomislil na veliki lok med obema vrtovoma, med začetkom človekovega obstajanja na zemlji in začetkom njegove zgodovine. Šele tedaj sem pravzaprav zares pomislil na civilizacijo. Mogoče bo, sem pomislil, te civilizacije kdaj konec, a nikoli ne bo več nobene človeške družbe, ki bi imela tak temelj in tak začetek, kot jo je postavilo krščanstvo. Mogoče se po tem tudi nobena družba ne bo mogla imenovati civilizacija. Tu je pravzaprav prišel zraven Sokrat. Krščanstvo je postavilo civilizacijo šele potem, ko je sprejelo ali našlo Sokrata. Krščanstvo bi kot vera lahko obstajalo brez Sokrata, ker pa je imelo to v sebi - le kdaj in kako je to prišlo vanj? – da je hotelo ali moralo postaviti civilizacijo, je moralo sprejeti tudi Sokrata.

A zgodba se nadaljuje. Ko je Flavius Justinus, v grški filozofiji izšolani človek, sredi drugega stoletja premišljeval o veri, ki jo je sprejel, je tudi pomislil na Sokrata. Ko je premišljeval o Kristusu, je samodejno pomislil na Sokrata. Frederick Copleston (*Mediaeval Philosophy, Part I.*, p. 51) pravi: "Ko je Sokrat, v moči logosa ali pa kot njegovo orodje, poskušal ljudi odvracati od zmote in voditi k resnici, so ga hudobni ljudje umorili kot brezbožnega ateista: tako kristjanom, ki gredo za učlovečenim Logosom in ga ubogajo ter odklanjajo lažne bogove tudi pravijo ateisti. Z drugimi besedami, kakor je Sokratovo delo, ki je bilo v službi resnice, bilo priprava za polno Kristusovo delo, tako je Sokratova sodba bila nekoč generalka ali predigra za obsodbo Kristusa in tistih, ki hodijo za njim." Tako povzema Justinovo filozofijo Copleston.

Kako moramo gledati na razumetje, s katerim je Flavius Justinus po spreobrnjenju sprejel grštvo, nam daje nekaj opore tudi naslednje dejstvo, ki se vam bo zdelo mogoče malenkostno, a ga imamo lahko tudi za velik dokaz. Justinov učenec Tacij, ki je tudi bil v grški filozofiji izšolan človek, je po spreobrnjenju h krščanstvu, zlasti po Justinovi smrti v celoti zavrnil grštvo. Toda kakšno nasprotje: Justinus je leta 164 v Rimu umrl kot mučenec katoliške cerkve, Tacij pa je končal kot odpadnik in heretik.

Primer, ki smo ga navedli, nam daje možnost, da pokažemo na naravno zvezo med krščanstvom in grštvom v ustvarjanju krščanske civilizacije in krščanske kulture. Lahko bi rekli tudi

drugače: da je to bila zveza med *lógos theíos* in *lógos anthrópinos* – med božjim in človeškim jezikom. Lahko bi še dodali, da je bilo dejstvo, ki smo ga hoteli utemeljiti s sekundarnimi okoliščinami, primarno zajeto že v doktrini sami: v pojmu inkarnacije. Ko smo na začetku govorili o tem, da je izzivalnost našega časa v njegovi kaotičnosti, smo pravzaprav mislili na porušeni momentum med božjim in človeškim jezikom; še več, na izrinjanje božjega jezika in nazadnje na njegovo izrinjenost in dokončno odsotnost. V tem je, vidimo, izvor kaotičnosti časa.

Da po stari in dobri učiteljski navadi ponovimo. Ko smo ugotovili, da bi za desetletnico Slovenskih katoliških izobražencev radi naredili tour d'horizon po času, v katerem obstajamo, smo našli dvoje: čas, ki je katoličanom res nenaklonjen, je za njihove izobražence, katerih poglavitna zadolženost je, kot pri vseh drugih izobražencih, misel, pa je zaradi njegove kaotičnosti izziv in razkošje. Dovolili smo si trditev, da katoliški izobraženci mogoče še nikoli niso šli skozi tako vznemirljiv čas, kot je današnji. Drugič pa smo odkrili tudi vzroke za kaotičnost časa, ki so v tem, da se je porušilo ravnotežje med božjim in človeškim jezikom, ki ga je civilizacija uzakonila v svojih temeljnih dejanjih in dokumentih. Ker smo rekli "uzakonila", si bo mogoče kdo mislil, da je za vsem bilo hotenje – s premislekom dobljeno hotenje. V resnici pa je bilo vse tako, kakor da bi se bilo preprosto zgodilo.

S povedanim je tudi že nakazano, katera bi bila lahko smer našega prihodnjega dela: v obnovi ravnotežja med božjim in človeškim jezikom v družbi, ki še nosi znake civilizacije. Nekoliko smo torej govorili o tem, kaj, nič pa o tem, kako. Na koncu bomo sicer skušali najti še nekaj besedi za to, kaj bi bilo nujno storiti po toliki preteklosti, sredi tako vznemirljive sedanjosti, pred vrati tako nejasne prihodnosti. Še prej pa moramo, kot nekakšen uvod za ta konec, pokazati na nekaj drugega.

Gre za nekaj, kar je od sedaj ali pa tudi od prej, morda od zmeraj; za nekaj, kar se je sedaj razraslo preko vseh sorazmerij. Lahko bi rekli, da gre za to, da se nimamo radi, a ne bi radi uporabljali te besede. Raje bi rekli, da tudi med slovenskimi katoličani ni pravega veselja do ljudi. Morda je kdo, ki bi raje rekel, da med nami ni naklonjenosti in dobronamernosti, a mi bi rajši ostali pri svojem: da med nami ni pravega veselja do ljudi.

Zato naše organizacije ne izkazujejo cvetočega življenja, da ne rečemo kaj drugega. Imamo na primer katoliške pedagoge. In koliko jih je? Ne vemo, koliko jih je, a vemo, da bi jih bilo lahko nekaj tisoč. Imamo katoliške zdravnike. In koliko jih je? Ne vemo, koliko jih je, a lahko bi jih bilo nekaj sto ali celo tisoč. Imamo katoliške izobražence in jih je nekaj sto, a bi jih tudi lahko bilo nekaj tisoč. Da me ne bi narobe razumeli! Tu ne mislim na tiste, ki delajo in garajo po mobilizacijskih centrih teh združenj. Tu gre za veliko širši pojav. Tu gre za veselje

do človeka. (Veselje do otrok je samo podkategorija tega pojava).

Posebna oblika veselja do ljudi, je tudi veselje nad njihovimi dosežki. Če kdo kaj ve, zna, zmore, se je treba tega razveseliti. Takšne ljudi je treba iskati, treba je zanje imeti odprte oči. Ljudje, ki so za kaj odgovorni, bi morali hoditi okoli, ne zaviti v pakete, kot pravijo Nemci, ampak, kot smo rekli, odprtih oči in z magnetom v roki. Nekoč bo tako – morda je že sedaj nekoliko tako - da bomo morali aktivirati ves potencial domovine. Veliko stvari pravijo, se da narediti z denarjem. Katoličani ga nimamo, zato moramo poiskati učinkovite surogate. Danes pa je tako - mogoče se to posebej kaže v političnih strankah – da se talentiranega in ambicioznega človeka najprej in predvsem ustrašijo. Nočem pretirano lamentirati, a preden bomo govorili o tem, kako naprej, se moramo potruditi za to, kar je na vsakem začetku: veselje do ljudi. Nobeni novi centri tu ne bodo pomagali. To veselje mora vstopiti v našo substanco kot nova kultura.

Mogoče bi sedaj morala slediti analiza katoliške kulture v Sloveniji. Normalno bi bilo, da bi organizacija katoliških izobražencev rada vedela, kakšna je. A bi to spričo narave uvodnega razglabljanja zvenelo nekoliko neskladno, mogoče tudi nujno. Pač pa bi pred vas rad postavil neko drugo reč.

Morali bi organizirati slovenski katoliški shod. Po prvem shodu leta 1892 so slovenski katoličani prehodili pot, ki v celoti še nikoli ni bila pregledana. Zato, v pravem pomenu besede, ne vemo, kaj

se je z nami zgodilo. Ne vemo, kje smo. Naše vedenje je fragmentarno – kup razbitih podob, kot bi rekel Eliot. Res, kje smo, kakšen je naš spomin, kaj se je v nas naselilo? Ali naj vam za ilustracijo povem neko zgodbo?

Mogoče veste, da je pravkar izšla knjiga slovenske zgodovinarke dr. Tamare Pečar Griesser Razdvojeni narod. Prvič je tu celostno ali monografsko prikazano predvojno, vojno in povojno dogajanje v Sloveniji, z razumno uporabo dokumentov in drugih virov. Zgodilo pa se je, da sem srečal prijatelja, ki mi je povedal, da to knjigo bere. To ni nič posebnega, poseben pa je stavek, ki je sledil: “Knjigo berem kot blasfemijo.” Da boste razumeli poanto, vam moram povedati, kdo je ta človek.

To je človek, ki je po družinski tradiciji in po svoji izbiri štirideset let preživel tako, da je sproti preverjal vse, kar se je godilo v sferi partijske ideologije in pragmatike. Ohranil je zavestno kontrolo nad tem, kar se je dogajalo in kar se mu je, kot vsem drugim, vsiljevalo. In vendar se je vsa ta leta mimo njegove zavesti natekalo vanj nekaj, za kar sploh ni vedel, a kar je sedaj ob branju te knjige silovito protestiralo. Mit, ki ga je partija inštalirala, je mimo njegovega *ega* vstopal v njegov *id* - če si smemo sposoditi te izraze - in postajal njegov sestavni del. Ko ne bi bilo te knjige, sploh ne bi vedel, kaj je v njem. Avtorica, ki se je šolala in živela vseskozi v tujini, je z najbolj normalnimi slovenskimi besedami pisala svojo zgodbo in njene besede, nenačete in neobremenjene, so povzročile, da se je

njegova podzavest preteče dvignila in ga obtožila, da bere nekdam, česar nikakor ne bi smel.

S to ilustracijo nikakor nismo hoteli reči, da je to, kar je bilo med vojno, vse, kar se nam je pomembnega zgodilo. Hoteli smo samo problematizirati način, kako stvari prebivajo v nas.

Slovenski katoliški shod se ne bi smel ukvarjati samo z našim spominom. Moral bi dognati, kaj si mislimo o sedanjosti in za kakšen svet želimo investirati svojo energijo. Katoličani smo prebivalci dveh svetov: enega označujemo z besedo Cerkev, drugega pa z besedama država in narod. In ravno ta drugi svet bi katoliški shod moral konceptualno in programsko zajeti – tako iz njegove avtentične snovi, kakor tudi iz norm, ki obvladujejo prvo katoliško prebivališče.

Domnevam, da je ob tem marsikdo pomislil na sinodo. Toda sinoda je zavestno ostajala v okviru Cerkve. Onega drugega sveta pa se je dotikala samo obrobno in dolžno. Ob času sinodalnega zasedanja sem pisal njenemu generalnemu tajniku obširno pismo, v katerem sem utemeljeval potrebo po njegovem nadaljevanju v obliki katoliškega shoda. Toda že tedaj sem vedel, da dr. Štuhec mojega pisma ne bo mogel resno upoštevati. Sinoda je bila - sam sem bil nekaj časa zraven in zato to nekoliko vem – kolosalno delo, ki ni moglo, da mu ne bi vzelo vsega časa in vseh moči.

A dejstvo ostaja, da katoličani še nismo pregledali temeljnih dejstev svojega specifičnega prebivališča.

A če bi katoliški shod imel biti nekaj po sili in za silo zmašenega, je bolje, da ga ni. Moral bi biti tako temeljit, resničen in prodoren, da bi ga vsi, ali velika večina katoličanov imela za temelj, na katerem bi vsak zase in vsi skupaj gradili svobodne in odgovorne ljudi. Če ne bo deset kompetentnih posameznikov, ki bi ga zares hoteli, se to ne bo zgodilo. Hvala!

p. Pavle Jakob

BLAGRI NAŠEGA ČASA

Mt 5, 1-2

Blagor ti, če si:
živel razdedinjen z zemljo,
pobegnil z galeje sužnjev mode in standarda,
prepoznal hrib in dolino in pazil na korak,
s čisto mislijo živel za ideal,
vztrajal brez dobička in odlikovanj,
odpuščal žalitve in pomnil dobrote,
znan potrpeti s seboj, z bližnjimi in z Bogom,
dobro končal, česar si se lotil,
prinašal mir človeškemu srcu,
bil zaradi ljubezni zaznamovan,
slišal glas bližnjega in videl Gospoda v njem,
živel preprosto, delavno in čisto življenje.

zaradi tega ne booš ne papež ne predsednik,
imel boš v srcu veselje in mir.

Ljudmila Novak

Kristjan danes

Nastop na desetletnici društva SKI

»Bog je ustvaril človeka po svoji podobi,« beremo v Svetem pismu. Če izhajamo iz tega prepričanja in iz njega tudi živimo, potem mora biti naše ravnanje podobno ravnanju Boga. **In ker Bog Stvarnik ljubi vsakega človeka kot svojega sina, tudi naše ravnanje in naša ljubezen ne smeta biti izključujoča. Vsak človek je tempelj Sv. Duha, če to hoče priznati ali ne.** Postavlja se samo vprašanje, ali se tega zavedamo in to dejstvo hočemo sprejeti ali pa se obnašamo tako, kot da je Bog v posesti nas kristjanov in ga lahko samo mi uporabljamo po potrebi.

Velikokrat so nas že prepričevali in nas še hočejo prepričati, da je Bog za v cerkev, da je Cerkev ločena od države, zato se v politiki ne sme govoriti o Bogu.

Potem pa se vprašajmo, kaj pa je sploh politika?- Zame je politika delo za skupno dobro. To pomeni, da kristjan, ki se ukvarja s politiko, želi delati za

skupno dobro na podlagi vrednot, ki izhajajo iz naše vere. Skupno dobro niso samo nove avtoceste, šole, tovarne ipd., ampak tudi pogoji za življenje, v katerih se lahko človek v največji meri uresničuje kot človek. Poročila o terorističnih napadih, umorih, tatvinah so postala naš vsakdanjik in se počasi navajamo na to, da to pač tako je in da ne moremo ničesar storiti, da bi se to spremenilo. Prepričana sem, da do tega prihaja zato, ker je človek pozabil na vrednote, kot so spoštovanje drugega, solidarnost, pravica do svobode, skratka, ljubezen do drugega. Lahko še tako izpopolnimo tehniko za varovanje pred teroristi in drugimi zločini, tega ne bomo mogli preprečiti, če ne bo svet začel svojih sil usmerjati v to, da bo več naredil za vzgojo človeka.

Zato sem čedalje bolj prepričana, da je Kristusov nauk najnaprednejši nauk že dve tisočletji in tudi najbolj napreden za današnji čas in še kako pomemben

za obstoj naše civilizacije in človeka nasploh.

Na žalost tudi mi kristjani največkrat nismo v to prepričani in skrivamo svojo vero za domače ali cerkvene zidove, ker so nas tako naučili. Žalostno je, da samo stokamo, kako nas komunisti in liberalci zapostavljajo in onemogočajo, hkrati pa storimo zelo malo, da bi to razmerje sil spremenili.

Iz lastne izkušnje vem, kako pri nas mnogi mislijo, da se ne sme javno govoriti o veri, ker je država ločena od Cerkve. Ko sem na taboru Nove Slovenije pred evropskimi volitvami na predstavitvi morala svoj volilni program strniti v dva stavka, se mi je izkristalizirala samo ena misel: **»Če hočemo, da se bo Evropska skupnost obdržala in uspevala, mora biti naša pot, smer in cilj Kristus. Samo tako bomo lahko obdržali skupnost. In iz tega prepričanja je izhajal tudi začetnik gibanje za združitev Evrope francoski zunanji minister Robert Schuman.«**

Zanimivo, kakšni so bili odzivi na moje besede. Po srečanju sem dobila kar nekaj telefonskih klicev, ko so se mi ljudje zahvaljevali, da sem upala javno pred večtisočglavo množico in pred televizijskimi kamerami to izreči. Sama sem bila začudena nad tem, da je v ljudeh še vedno strah in se bojijo javno govoriti o veri. Zakaj pa v podnaslovu naše stranke piše, da smo krščansko ljudska

stranka? Ali je to samo privesek za vsak slučaj? Še bolj pa sem bila presenečena, ko mi je na dan volitev po proslavljanju zmage diplomirani teolog rekel: Veš, zadnjič na taboru pa so se ljudje kar zgražali, ko si omenila Kristusa. Klicali so me duhovniki in mi rekli, naj te opozorim, da tega ne smeš več javno govoriti, ker je Cerkev ločena od države. Predlagal mi je še, da mi lahko priskrbi nekaj knjig, kako se mora kristjan obnašati v politiki.

Bila sem šokirana, pa ne zaradi kritike, saj se iz nje lahko mnogo naučimo in je lahko vsakemu govorniku v veliko pomoč, pač pa ob spoznanju, kaj je iz naše družbe naredila preteklost. Zahvalila sem se za nasvet, čeprav sem še vedno prepričana in sem čedalje bolj prepričana, da je krščanska misel najnaprednejša misel za vse čase in tudi za današnji čas. Nikoli pa nisem trdila, da smo kristjani več vredni od drugih, ki se prav tako trudijo živeti po teh vrednotah, ne da bi se pri tem sklicevali na svojo vero. Vera je milost, ki je nekomu dana ali pa jo je po težkih mukah, vzponih in padcih pridobil.

Politika pa je delo za skupnost, zato je še kako pomembno, da se to delo napaja ob pravem viru, saj hitro prihajajo skušnjave, da bi se obračali enkrat v eno smer, drugič spet v drugo.

Dr. Marija Stanonik

Slovenski kristjan in kultura

“Najtežja krepost za intelektualca je poniznost, brez nje pa ni srečanja z Bogom.”

Uvod

Navadno se zavedamo kulture v njenem najvišjem pomenu – kot zbirni pojem za različne vrste človekovega umetniškega ustvarjanja: z gibom (ples), zvokom (glasba), besedo (besedna umetnost: slovstvena folklor, leposlovje), kar vse so časovne umetnosti, nasprotno od likovne umetnosti (slikarstvo, kiparstvo) in arhitekture, ki sta prostorska umetnost. Kultura išče lepoto: “Vse, kar je lepo, pa vzgaja in ljudi plemeniti, je dragoceno in govori v jezikih vsega sveta... Kultura morda res ni kruh življenja, je pa vsekakor njegovo vino. Ne nasiti vedno, zato pa daje življenju toliko boljši okus!”² (mlada umetnica Anamarija Štukelj)

Izraz *kultura* izhaja iz latinščine in je prvotno pomenila “obdelovanje”, gojenje, vzgoja, nega predvsem “obdelovanje zemlje” in “gojenje rastlin”. Od tod

agronomski pomen *kulture* = “gojena rastlina”. V evropskih jezikih obstaja od 20 do 30 zloženk, ki spominjajo na poljedelske korenine te častitljive besede in ima v njej drugi člen *-kultura* praviloma pomen: obdelovanje ali vzgoja tistega, kar je pomen prvega člena, prim.: *agrikultura* “poljedelstvo”, *apikultura* “čebelarstvo”, *pomokultura* “sadjarstvo”, *hortikultura* “vrtnarstvo”. S pomočjo besedne zveze *cultura anima* “vzgoja, gojenje duše” je izraz že v latinščini pridobil pomen tistega, kar je nasledek vzgoje, namreč “omika”, s tujko “kultiviranost”, in “izobrazba”.

Slovenci smo besedo *kultura* sprejeli v svoje besedišče v 19. stoletju in hkrati začeli rabiti zanjo slovensko *omiko*, ki je izpeljana iz glagola *omikati*³ v pomenu z ustreznim pripomočkom razčesavati v povesma (laneno) predivo. S tem

prihajamo do prvotnega in najširšega pomena kulture, kot sopomenke za *civilizacijo*, po SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika) “skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človeškega delovanja, ustvarjanja”

Ljudje v “nasprotju z drugimi živimi bitji nimamo ozko usmerjenih prilagoditev telesa določenemu okolju, kot imajo močvirske ptice dolge noge ali severni medvedi topel kožuh.

Pač pa znamo živeti v organiziranih človeških družbah, ki dejavno posegajo v okolje in ga prilagajajo našim potrebam. Zato je osnovna biološka prilagoditev, ki človeški vrsti omogoča preživetje, njena kultura.”⁴ Kar je za divje živali njihovo naravno okolje in v tej zvezi na primer za razvijajočo se sviloprejko kokon, je za človeka kultura.

Sodobni slovenski pesnik in zdravnik dr. Alojz Ihan v svoji knjigi Deset božjih zapovedi pravi: “Eden od mehanizmov ustvarjanja tovrstne resonance med intimnim in skupnostjo je lahko religija, zato tudi v najbolj pozitivističnem smislu morda ni daleč od resnice biblijsko sporočilo, da je človeka ustvaril Bog. Ali drugače rečeno, brez Boga se naši predniki bržkone sploh ne bi mogli učlovečiti v kulturno skupnost. Religija in verska potreba je zato neizpodbitno antropološko dejstvo in s tem tudi realen in funkcionalen del naše osebnosti in človeške kulture... Območje Božjega je ljudem tako potrebno in dragoceno, da ga nihče nima pravice izrabljati,

onesnaževati in uničevati zaradi svojih malih, človeških interesov.”⁵

Slovenski kristjan in kultura v vsakdanjem življenju

Kultura je eden ključnih pojmov v kulturni antropogiji oz. etnologiji, vendar tako zagoneten, da se dotlej še ni posrečilo oblikovati o njej splosno sprejemljive definicije, čeprav jih je doslej znanih okrog petdeset.⁶ Kljub temu se je po ustaljenem kanonu ohranilo ločevanje med stvarno (materialno), družbeno (socialno) in duhovno kulturo. Omenjeno razločevanje je dobrodošlo za sistematično razčlenitev o razmerju slovenskega kristjana do kulture nekdaj in danes. Pretrgati s preteklostjo in ne misliti na prihodnost, je sebičnost. Tedaj ni več nobene odgovornosti ne za nazaj ne za naprej – ne za spoštovanje vrednot, ki so našim prednikom omogočile, da so nam predali v najem zeleni planet, ne do prihodnjih rodov, ki jim ga zapuščamo fizično in duhovno do skrajnosti onesnaženega. Mar nam je samo lastni jaz in njegovo udobje.

1. Tvarna kultura

K tvorni kulturi prištevamo vse, kar človeku omogoča fizični obstoj: gospodarske dejavnosti, bivališča, nošo in prehrano.

Niko Kuret v Prazničnem letu Slovencev na več mestih opisuje delovne šege kmeta in nekaterih obrti. Svoje delo

so začeli v Božjem imenu z že navajenim obrazcem. Kmet, ki je spomladi začel delo na polju z oranjem, je prekrizal tla pred voli, ko jih je pripeljal iz hleva in tako na svoje delo klical Božji blagoslov. Ob opoldanskem zvonjenju angelovega češčenja so se moške vsaj odkrili, marsikdaj pa skupaj z družino zmolili vsaj eno zdravomarijo. Nekaj prazničnega je zavelo čez polja in gozdove. Posebno bogate in specifične so bile šege ob koncu opravljenih del. Pa danes? Stroji brnijo, da se še pogovoriti ni mogoče. Kot nadomestilo za vse te izgubljene priložnosti zahvaljevanja je Cerkev uvedla zahvalno nedeljo.

Hvalevredno! Toda vsako leto znova me preganja vprašanje zakaj so se dolžni zahvaljevati le kmetje?! Kot da mi drugi ne bi prejeli vsega iz Božjih rok!

Do nedavna je vsaka slovenska pokrajina imela svojo tipično arhitekturo, usklajeno s svojim okoljem tako glede lege in gradiva. Danes pa je prostor največja sirota, čas pa malik. Še največ sreče imajo kapelice in znamenja, saj jih zadnji čas prizadevno obnavljajo in skupaj s cerkvicami na naših hribih, gričkih in dolinah dajejo naši domovini svojstven pečat.

Freske na premožnih hišah so bile posvečene zavetniku iz bližnje cerkve, gospodarjevemu patronu, kozolci so bili okrašeni z odprtini v obliki križa, monštrance ipd. Pavle Zidar je ob neki priložnosti v Sodobnosti enkratno opisal, kako stari zidovi izdihavajo preteklost, ki se je dogajala med njimi, molitve in kletve

njihovih prebivalcev. Na to se zmeraj spomnim, ko me znova in znova obide otožnost ob novogradnjah na mestu starih hiš, ki bi se dale z nekaj dobre volje imenitno obnoviti. Z njimi vred so uničeni ali pa prodani za sramotno ceno neznanu kam toliki predmeti naše tvarne, otipljive dediščine, s katero bi se lahko ponašali mladi rodovi v dokaz, da niso od včeraj, ampak imajo svojo sled. Še psi se postavljajo s svojim rodovnikom, pa ne bi bilo ljudem v tem prostoru za svoje prednike nič mar?

V zadnjem delu svojega pisanja, ki ga je naslovil *Nauki za Slovence* Matija Murko, spet eden velikih slovenskih mož, ki so svoje intelektualne moči razdajali svetu, pod vtisom imenitne narodopisne razstave v Pragi leta 1895 končuje svoje vabilo rojakom z znanim klicem:

*“Zbirajmo in hranimo torej svoje starine, samobitne in prisvojene, kolikor moremo, ker človeka, ki ni barbar, bo vedno zanimalo, kako so živeli njegovi predniki.”*⁸

Med starino sodi tudi kak kos oblačila, ki ga je zaradi naravnih škodljivcev še težje ohraniti kot drugo predmetno dediščino. Toda ali nas ne prevzame ganotje, ko pomislimo, da je to ruto nosila naša mama in brez nje nekdanj ni bilo mogoče vstopiti v cerkev. Bil je dogodek, večji od današnjega nakupa avtomobila, ko sta oče in mati napravljala “novo obleko” in hotela biti oblečena vanjo tudi na parah. Ponekod na vasi je bila taka revščina, da so se otroci v kakem kozolcu

preoblačili od ene maše do druge v isto obleko in se zaradi varčnosti ali blatne poti obuli tik pred cerkvenim pragom, da so v božji hram vstopili kar se da zakmašni. Obleka naredi človeka, pravi star pregovor. Danes se je v določenih okoljih in slojih ločevanje med delavniško in pražnjo obleko že zelo zbrisalo. Da ne govorimo o nedostojnosti, ki jo narekuje moda. Tudi to je vprašanje kulture!

Znamenja krščanske kulture pri prehranjevanju? Če se po naših družinah ponekod še glasi očenaš pred jedjo, je včasih prav tako obvezen po obedih tako rekoč izumrl. V javnih lokalih smo se navadili jesti brez prošnje in zahvale “za darove, ki jih prejemo v njegovi dobroti”. Bi se upali izpostaviti vsaj s kratko zamišljenostjo in križem? To bi nas delalo verodostojne pred Bogom, nami samimi in drugimi.

2. Družbena kultura

Najodličnejše področje družbene kulture so za etnologijo šege. Ločimo delovne, življenjske (od rojstva, poroke do smrti) in letne šege, ki se praviloma navezujejo na cerkveno leto.

Pestrijo nam življenje, razbijajo enoličnost časovnega teka, omogočajo oddih in dajejo možnost za duhovno poglobljanje. Kadar se smisel šege pozabi, postane zgolj navada. Tako je danes bolj ali manj povsod praznovanje pusta. Včasih je imel globok mitološki pomen. Danes je zgolj priložnost za

maskiranje in hkrati odlaganje mask, razgrajanje in javno kritiko.

Prislovična je v tej zvezi šunka — blagoslovljena ali ne — na velikonočno jutro. Toda to je mogoče še edina iskra, ki tli pod pepelom pretekle ideologizacije in današnje komercializacije. Ne ugašajmo “*tlecčega stenja*” (prim. Mt 12, 20). Upajmo proti upanju! Da bi se ne zgodilo, da se mlajši brat ne bi upal vrniti domov k očetu zaradi pikrih na svoj račun od starejšega brata (prim. Lk 15,11 — 32).

Poleg šeg in navad sodi v družbeno kulturo vse, kar se nanaša na razmerja med ljudmi, od najmanjše človeške celice (družine), sosesk, prek družbene razslojenosti do interetničnih stikov.

Kakor modrec Janez Slapar (Lom nad Tržičem) svetuje: “*Starši naj bi bili taki, kot bi radi, da bi bili njihovi otroci.*” Skrbi ga, da je danes mladina pomehkužena in ne zna potrpeti. Človek se kali, ko je postavljen na trdo. Ko moraš kaj prestati. Bolj vredno je, kar je iz trpljenja. Življenje mora biti pomešano. Ne bi vedeli, kaj je lepo, če bi ne bilo trpljenja.”¹⁰

Toda danes otrokom res ni lahko. Če jim je že mogoče priti na ta svet, so pogosto prepuščeni sami sebi, pod pretvezo, da morajo čim prej postati samostojni. Namesto da bi se starši veselili njihovega tekanja, pri katerem se telo najbolj uravnovešeno razvija, jih reklamam na ljubo posajajo na najrazličnejša šarasta vozilca, da je na poti z njimi manj dela. In koliko jih je, ki

so sirote pri živih starših: Če so pri mami, ni očeta, če so pri očetu, ni mame!

Naša generacija živi vsaj še od spominov na bistre studence, ko smo pili vodo iz prgišča, ki ga nobena plastenka ne more nadomestiti. Kopali smo se v bližnjih potokih in sončili ob delu na polju. Kaj se je zgodilo z našim okoljem v bore petdesetih letih!? Kdo razume stisko tistih najstnikov, ki posedajo po temačnih blokovskih stopniščih in se izživljajo v uničevanju infrastrukture, ker nimajo prave možnosti pokazati svoje iznajdljivosti v prešerni igri sredi skrivnostne narave in izkazati nakopičene moči svojih mišic ob koristnem delu. Televizija in računalnik sta kriva njihove vedno manjše fizične vzdržljivosti.

Nas so še učili, da se po sv. Juriju ne sme več hoditi po travi, ker že zraste ped od tal. Kdo odraščajočih kaj takega sliši danes? "Hodi po poti, da ne boš pohodila trave," me je opomnil stari sosed Ajnže, ko sem na poti po borovnice sredi poletja stopila na mehko. Mislila sem, da se šali. Kaj pa potem, če pomečkam kakšno bilko. Tudi praproti v gozdu ni pustil zlomiti. S čim pa bo nastiljal živini? Kakšen ekološki poduk. Zapomnila sem si ga za vse življenje!

Mama me je kdaj poslala k ženi, ki je leto za letom celo zimo prezebala v eni edini sobi brez peči. Grelo jo je le sonce, kadar je posijalo skozi okno. Ali res še plašča ni imela, saj se je spominjam le v volnenem ogrinjalu (pled), ko sem jo vsako jutro na poti v šolo srečevala odhajati od maše v pol ure oddaljeni

cerkvi. Žene, ki sta hodili skupaj in je rodila štirinajst otrok, nikdar nisem slišala tarnati ali pa je že prej izjokala vse svoje solze, ker ji je krvava griza v enem tednu vzela 4 otroke, od tega dva v eni noči. Mož, sam mizar, je sam naredil tružico (krstica) in jo kar pod pazduho nesel na pokopališče. Mirno in vdano je pripovedovala o tem in ni pozabila dodati, kako se je to dogajalo tudi po drugih družinah. V svoji plemenitosti ni pozabila bolečine drugih.

Nekoč sem šla z očetom, ko je šel po kdo ve kakšnem opravku. Drugod kot smo sicer hodili v planotastem hribovju raztreseno vas. Tista nenavadna pot je dekletce spravila v hudo stisko. Nič ni razumelo, ko je sam zase govoril o tu padlih rdečih in belih. Kaj beli, kaj rdeči? Odleglo ji je šele, ko je na cilju gospodinja velike kmetije pretresala v škundro (košaro) krompir izrazito lila barve. Namreč ta barva je bila konkretizirana v gomoljih, kaj pa tisti rdeči in beli? Šele po dolgih letih, ko očeta že ni bilo več, se mi je posvetilo.

Naša generacija je odraščala v utvarah, kot zlepa katera ne! Prepevali smo: "Lepo je v naši domovini biti mlad!" Pa je še tisti čas toliko mladeničev uhajalo čez mejo, o čemer so se plevice na njivi pogovarjale tako enigmatsko, da je deklica med njimi ohranila to kot svojo skrivnost.

Sele danes razumem, zakaj sem se zbudjala iz morastih sanj, misleč da so Nemci že spet tu - saj si nisem znala drugače razložiti neznanse groze in strahu, ki sta bila v zraku. Leta in leta

sem se spraševala, zakaj ima žena, ki sva pogosto sedeli skupaj pri maši v domačem kraju, tako žalosten nasmeh. V hipu mi je postalo jasno, ko sem bila priča dogodku, da sta s še eno mamo, ki je prav tako izgubila po drugi svetovni vojni dva sina neznanu kje, odkrili spomenik zamolčanim žrtvam.

“Slovenec že mori Slovenca brata, kako strašna slepota je človeka.” (Prešeren, Uvod, Krst pri Savici.) Rog nam je bil dolga leta znan le po Kocbekovi “tovarišiji”. Kadar me zdaj pot zanese na Kočevsko, kjer razvaline cerkva in nekdanjih domov pred šeststo leti naseljenimi in v začetku druge svetovne vojne odpravljenimi prebivalci prerašča gozd, da mu sadno drevje le še s težavo kljubuje, sem in tja pa je opaziti kakšno cvetico z nekdanjih vrtov, in prostrane goličave ždijo v nekakšni gluhoti, kakor da se ozračje še do danes ni opomoglo od groze in strahot jame pod Krenom in drugih brezen, zahrepenim, da bi se v ta izmučeni prostor postavil samostan, kjer bi se noč in dan glasila molitev h Gospodu za odpuščanje naših grehov in spravo slovenskega naroda.

Ali je še čas? Koliko družin je ostalo brez očetov, koliko domov brez gospodarjev. Zdesetkani so se rešili čez ocean. Tam so ječali in medleli po domovini. Berite *Crni Kamnitnik/Loma Negra* Tineta Debeljaka! (Ljubljana 2003).

Tragična ironija je, da ob zahodni meji nekdanje države cele družine, ki so z vsem, kar so premogle, pomagale v boju

proti okupatorju, po drugi svetovni vojni niso zdržale pritiska in so se raje izselile v državo prav tistega okupatorja. Iz zapuščenih hiš pa raste grmičevje in nekdanje vrtove ob njih prerašča praprot. Na duši mi ležijo solze zgaranega kmeta iz zamirajoče tolminske vasi, ki jo je za hip oživila skupina slavistov na strokovnem izletu. Še sem pod vtisom pokopališča v izumrli vasi Srobotnik v Kolpski dolini. Nekdaj je bilo v pobočju pod cerkvijo sv. Joahima in Ane okrog 200 grobov, letošnjo prvo septembrsko soboto smo jih sredi gozda našteali še šest. Razpelo s ploščatim korpusom, značilnim za te kraje, se je zvrnilo v petrovsko lego in zob časa mu je odgrizel roko.

Naši časopisi razpisujejo potovanja v mondene kraje sveta in nekateri se postavljajo z romanji v svetovno znana romarska središča. Lepo in prav. Kdaj obiščemo v naši ljubi domovini odročne kraje, da bi redkim prebivalcem v njih s tem izrazili spoštovanje, ker ohranjajo kulturno krajino, otipljivo in duhovno dediščino. Zastaviti zanje svojo besedo na pravem mestu in ob pravem času je naša narodna dolžnost! Namesto da bi se v naših vaseh do zadnjega trudili ohranjati žive šole, otroke strpamo v kombije in jih vozimo v večja središča, da se odtujijo svojemu okolju. Najprej se zapre šola, ko umre župnik, ki se je razdajal do zadnjega diha, se zapre še cerkev. Kraj pa začne hirati. Zakaj, kadar zvoni, ne sprašuj, komu zvoni, zvoni meni, tebi (prosto po Hemingwaju). Če je enega Slovenca manj, je to toliko, kot bi bilo pri kakem

drugem narodu 300, 500 ljudi manj. Življenje ljubeči Gospod, usmili se nas! Usmili se nas!

*O moja domovina,
moja jlubezen-
in moja bolečina.*

Se kot otroka me je zelo bolela razbitost, razcepljenost, raztresenost Slovencev po vsem svetu in razkosanost slovenskega naroda med štiri države: Avstrijo, Italijo, Madžarsko in tedanjo Jugoslavijo.

Potem je prišla čudežna slovenska pomlad. Samostojnost slovenske države je upravičeno budila upanje, da se bo krvni obtok med osrednjim in stranskim ožiljem poživil — namreč sodelovanje med matico in zamejstvom okrepilo, da Slovenci ne bi pozabili rojakov na Hrvaškem in hodili v Avstrijo, Italijo ali na Madžarsko samo po nakupih, ampak bi se zavedali, da odhajajo med svoje. To pomeni, da bi dvigali njihovo samozavest in lastno dostojanstvo tudi s tem, da bi se ne sramovali uporabljati materinščine na tleh slovenskega etničnega ozemlja, četudi v neznanem okolju, v sosednjih državah.

Kristus nas uči: *Ljubite drug drugega, kakor sami sebe* (prim. Mt 22, 39), torej ne bolj ne manj. Slovenci pretirano podlegamo tujemu, kot da nam manjka dostojanstva, zdrave samozavesti, samospoštovanja ki se ne želi prodati za skledo leče. *Selske žrtve, Vinko Pojlanec, Milka Hartman, Tomaz*

Holmar, zrtve I in II. tržaškega procesa, Lojze Bratuž in številni drugi so zanesljivo izpolnjevali tudi “krščansko poslanstvo”, ko so s svojimi glavami ali kako drugače plačali svojo odločitev, da ne bodo zatajili svoje narodne pripadnosti in materinščine. S tem smo prišli do najdragocenejše sestavine duhovne kulture.

3. Duhovna kultura

Kljub temu da s propadanjem klasičnega kmetovanja admira tista plast slovenščine, ki nas je čez tisoč let povezovala z drugimi slovanskimi narodi, naša narečja hranijo še toliko zvonečih in pojmovno jasnih besed, ki čakajo, da jih kdo izgovori in prenese v splošno jezikovno rabo. Slovenska slovnica omogoča oblikovanje novih besed za izjemno pretanjene odtenke našega doživljanja. Še danes se spominjam, kje sem prvič slišala, da je kaj “trdikasto”. Jože Primc je na Kostelskem za ponesrečen kolovoz odkril slovenski voznik . Eden od čeških pisateljev¹¹ si je zaželel, da bi vsaj enkrat izgovoril vsako češko besedo.

Od kod Slovincem tak kompleks manjvrednosti pred tujščino? Ali ni nič zalegel Prešernov ukor:

*Kranj'c ti le dobička išeš,
bratov svojih ni ti mar, kar ti bereš,
kar ti pišeš,
mora dati gotov d'nar!*

*Kar ni tuje, zančcuješ,
Starih šeg se zgublja sled, pevcov
svojih ne spoštuješ,
za dežele čast si led!¹²*

Koliko duhovnega bogastva, hišne zgodovine v raznih listinah in starih knjig je požrl ogenj, ko so podirali stare kmečke prej revne kot bogate domove. Če se je iz enega od njih pred leti posrečilo rešiti 250 let staro slovensko Kempčanovo Hojo za Kristusom, so bile na drugem kraju prošnje za dostop na podstrešje, na katerem je zanesljiva oseba na lastne oči videla Dalmatinovo Biblijo, zaman. Zdaj ni več ne tistih ljudi ne hiše. Nekdanji bogkov kot je zasedla televizija.

Mladi rodovi marsikaterega odlomka iz naših klasikov in delno tudi sodobne literature ne morejo razumeti, če jim pri tem ne bosta pomagali etnologija z vidika naše narodne dediščine vsaj z muzejskimi eksponati (Franckin tek za vozom iz Cankarjevega dela *Na klancu*) in pouk o verstvih oz. etični pouk z vidika slovenske duhovne dediščine (*Sveto obhajilo* v Cankarjevih *Podobah iz sanj*).

Kako naj razumejo simbol kruha, če ga mečejo v smeti in niso nikdar pomagali orati, žeti, mlatiti, pomagati mami pri peki, ko je naredila križ za blagoslov, preden je zaprla vratca v razgreto peč? Kaj naj jim pomeni vino, ko se na škodo opijajo z opojnimi pijačami sumljivega izvora?

Mar jim je za luč, saj jih bleščeče reklame večer za večerom slepijo z vseh oglov. Živa voda? Spremenila se je v

gnojnico, da ribe poginjajo v njej. To seveda ni samo slovenski problem in ne samo problem kristjanov, toda le-te zadevajo ta vprašanja s svojo simbolno vsebino.

To še toliko bolj drži za starejšo likovno umetnost. Včasih si zaželim biti z otroki samo zato, da bi obiskala z njimi vsa znamenja v posameznem kraju in jim razložila, zakaj so postavljena. Kadarkoli li bi šel otrok tam mimo, bi se spomnil tega in mogoče bi v drugih krajih tudi opazil te svete pomnike slovenske pretekle vernosti. Enako bi se ravnala do drugih kulturnih spomenikov in posebnosti njihovega okolja. Hkrati z materinim mlekom bi morali piti ponos in spoštovanje do svetinj lastnega naroda. To bi jim pomagalo živeti tudi kot odraslim. Šola in verouk sta dolžna početi to še toliko bolj, ker jim starši marsikdaj ne morejo pristno posredovati izročila zaradi preseljevanja prebivalstva.

Z lastno slovensko državo smo odrasli. Nič več se ne moremo izgovarjati na tuje mačehe. Slovenci ta čas potrebujemo modrih in daljnovidnih ljudi, kakor sta bila pesnik France Prešeren in blaženi Anton Martin Slomšek,¹³ ki sta s srčno krvjo povezovala svoje rojake v veri, jeziku in kulturi. Ne gre samo za poudarek na krščanskih koreninah slovenske kulture, ampak enako tudi za ozaveščanje specifičnosti slovenske vernosti, doživljanja in izražanja presežnega. Skratka za krepitev spoznanja, da iz te

prsti, ki jo vsaj od Brižinskih spomenikov naprej pojita kri in znoj ljudi slovenske govornice, poganja cvetlica, ki je edinstvena v šopku evropskih narodov. Nikakršnega pretiravanja ni treba! Le zavedanja, da smo svojo lastno preteklost dolžni spoštovati, kakršnakoli že je, da bo drevo naše prihodnosti moglo rasti ob utrjevanju lastnih korenin, da se imamo pravico razvijati na lastnih temeljih. S tarnanjem in malodušnostjo si spodjedamo svojo bit, namesto da bi se sprejeli v svojem dostojanstvu in svoji grešnosti in naredili vse, da bi se ohranili kot narod, kot Slovenci.

Ali nam res grozi, kar napoveduje pisatelj Marjan Tomšič na vprašanje o pisatelju Pavletu Zidarju: "On je dvakrat umrl. Ampak vsi bomo pozabljeni. Samo tisti, ki so za politične opcije zanimivi, živijo naprej. Literatura ni več, kar je bila. Saj tudi mame niso več, kot so bile. En strašen lom je tu. Trajnost kot kategorija je iztrebljena. Zato tudi tradicijo zanikamo. ... Čeprav je mitologija *de facto* del naroda, se jo zanika. Temelj identitete so nacionalni miti, ampak mi moramo v okviru Evrope identiteto izgubiti."¹⁴

Res nam manjka mit, ki bi povezoval slovenski narod ne glede na ideološko in strankarsko pripadnost njegovih članov. Slovstvena folklorja kot sinkretična vrsta besedne umetnosti ima svoje zakonitosti, ki se neposredno ne ozirajo na noben nauk zunaj nje in ohranja pregneteno dediščino tisočletij, stoletij in desetletij. Nanjo je treba gledati kot pri arheološkem

izkopavanju na različno obarvane in še kako drugače zaznamovane plasti zemlje, s pomočjo katerih ugotavljajo starost posameznih drobcev in presoajajo, iz katerega kulturnega kroga so. Predvsem mitični ostanki se pač ne ujemajo zmeraj s krščansko tradicijo, saj je njihovo ozadje v starogrškem kulturnem krogu ali pri naših baltoslovanskih ali celo indoevropskih prednikih. Toda bolj naključna kot študijska primerjava folklornih pripovedi iz 19. stoletja z današnjimi je marsikdaj odkrila, da je bilo v prejšnjih različicah veliko več krščanskih sestavin kot v novejših, na kar je vsekakor vplivala najprej avtocenzura v spremenjenih družbenih razmerah, nato pa splošna desakralizacija duhovnega življenja.

Prepričana sem, da je ravno mačehovski odnos do slovenske slovstvene dediščine že od ustanovitve slovenske univerze naprej tudi eden od vzrokov za medlo slovensko (samo)zavest v 20. stoletju. Toda prav predstavljena, primerno urejena in interpretirana bi lahko veliko prispevala k naši slovenski samozavesti, ki nam je silno primanjkuje. In danes je na hudi preizkušnji, kot zlepa ne doslej!

Jezik ni samo sredstvo sporazumevanja, je izraz duše same. In Jezus sam je govoril; bojte se tistih, ki vam želijo umoriti dušo (prim. Mt 10, 28). Jezus Kristus kot Beseda se nam daje prek besede. Boli me, da je mlajši rod bolj(e) seznanjen z novimi težnjami (ne)cerkvene duhovnosti, kakor z umetniško

razsežnostjo Veselega oznanila v slovenskem jeziku in izročilom naših dedov. Hlastamo po tujih virih, tujih metodah, tujih izkušnjah, namesto da bi izkoristili domač duhovni kapital, ki je zrasel iz teh tal in je sad modrosti našega rodu. Taka kontinuiteta bi krepila zdrav ponos in samo-zavest, to je zavest o sebi kot enkratni osebi slovenskega naroda, tako pa se ta nitka kar naprej krotoviči in trza v krčih vedno novih poskusov za dohitevanje tujih spoznanj.

Sklep

V umetnosti v žlahtnem pomenu te besede že po definiciji prevladuje estetska funkcija. Po estonskem literarnem teoretiku Juriju Lotmanu v slovstveni folklori, srednjeveški cerkveni književnosti in klasicizmu prevladuje estetika poenačevanja, pričakovanja. Za primer: vemo, kako se bo končala pravljica, katera pesem oz. molitev je predvidena za ta in ta čas v cerkvenem letu, kakšnim pravilom mora ustrezati klasicistična drama, da je sprejemljiva za tedanje občinstvo.

Od baroka naprej do moderne je obstajala estetika nasprotovanja: vsako

ново delo je moralo presenetiti s čim novim. Če se v njem pojavijo že znani oblikovni ali sporočilni vzorci, doživi hladen sprejem. Toda zdi se, da se je ta estetika izčrpala: iskanje zgolj in samo novega, tudi za ceno grdega, je zašlo v slepo ulico. Sočasen razpad in propad vrednot, ki ne upošteva meje med Božjim in človeškim, prihaja do skrajnosti, naznanja civilizacijski prelom. Postmoderna trdi, da je že vse povedano in je vse zgolj preigravanje že znanih vzorcev. Skratka: kriza!

Toda človek, ki se odloča za tak življenjski slog, v katerem imata kult in kultura isto dno, kakor ga izkazuje njun etimološki koren, ga njegov kompas zanesljivo vodi v pravo smer. Bistvena je vzgoja srca.¹⁶ Z eno besedo: kultura je plemenitenje. Za to si je v slovenskem kulturnem prostoru prizadeval s svojim delom in življenjem France Vodnik iz kroga katoliških ekspresionistov. Leta 1930 je med drugim zapisal: *“In glejte, ni resnica, da imamo Slovenci katoliško in liberalno, religiozno in areligiozno kulturo: marveč imamo samo eno, slovensko, in ta je edinstvena, nedeljiva in nedotakljiva, izraz je enega samega, avtonomno-individualnega slovenskega genija.*

---

¹ Krščanstvo postavlja na prvo mesto ponižnost, v: *Novi Glas*, 2. 9. 2004, 13.

² Anamarija Štukelj, Kaj mi pomeni kultura, v: *Družina* 53, 8. 2. 2004, 28. z

³ Marko Snoj, 0 kulturi (Etimološke razglednice), v: *Delo /Književni listi*, 2. 2. 2004, 9.

⁴ Alojz Ihan, Do odpornosti z glavo, Ljubljana 2004, 15.

⁵ Alojz Ihan, Deset božjih zapovedi, Ljubljana 2002, 13, 20.

⁶ Alfred Krober, *Clpde Kluckhohn, Critical revue of Concepts and Definitions*, Cambridge, MA. 1952. Prim. Ingrid Slavec, *Etnologija na Slovenskem /med čermi narodopisja in antropologije*, Ljubljana 2000, 353 — 362.

⁷ Upam, da bom kdaj našla čas, da bom prelistala stare številke in našla ta Zidarjev odlomek.

⁸ Matija Murko, Nauki za Slovence, v: Izbrano delo, Ljubljana 1962, str. 217.

⁹ Davek za obojestransko sproščenost v oblačenju plačuje tudi kakšen duhovnik, ki bi z oblačilom, primernim in zaznamovanim za njegov stan morda zadržal kakšno metuljnico.

¹⁰ V pogovoru o njegovi pesniški zbirki *Beseda je luč* Radio Ognjišče, 11. 9. 2004.

¹¹ Če sem si prav zapomnila, mi je Albinca Lipovec povedala, da je bil to Jaroslav Hašek.

¹² France Prešeren, Elegija svojim rojakom, v; Pesnitve in pisma (Kondor 25 in 35), ur. Anton Slodnjak, Ljubljana 1962, 120.

¹³ Mimogrede: Slomšek in njegova bogata besedna ustvarjalnost. Upravičeno bi si zaslužil ime očeta slovenske proze. Saj ima tudi Sončna pesem Frančiška Asiškega v začetkih italijanske poezije ugledno mesto.

¹⁴ Marjan Tomšič, Literatura ni več to, kar je bila (intervju: Meta Kušar), v: Delo /Književni listi, 25.8.2004, 10.

Ob 60. obletnici

Rafko Vodeb

Letopis za leto 1945

*Večer se med srca zapreda,
drevje boleče molči.
Potiho se vozi ujeda,
navček ubito ihti.*

*Žalost za mizo poseda,
prazne oči krvavijo.
Smrt je zdaj naša soseda -
v hosti mrtvaki golčijo.*

Duhovna misel ob osamosvajanju Slovenije

(maj 1990)

Ko se je zdelo, da je že vse zigubljeno, je Gospod obrnil list naše zgodovine. Poskusimo v tej minuti zbranosti stopiti predenj.

Gospod,

kot si nekoč zakrival svoj obraz pred Izraelom in se ozrl naj šele, ko je iz svoje grešnosti stegoval roke k Tebi, tako si storil tudi z našim narodom. Umaknil si se, ko smo postali del imperija človeškega napuha. Nisi se zganil, ko je kazalo, da nas bo val upora pomendral. Nisi se dal premagati niti od Tebi zvestih, ki so se dni in noči borili s Teboj, kot očak Jakob, hoteč izsiliti Tvojo pomoč.

Izrael je moral kot narod sam spoznati svoj greh. Tudi našemu uporu ni bilo prizanešeno. Napuh je bil vrv, ki smo si jo sami zadržnili okoli vratu. Šele v odločilnem trenutku, ko je bila dovolj zategnejna, smo iz šumenja zgodovine slišali Tvoj glas: "Jaz sem vaš Bog, ki veliko odpuščam, napuh pa kaznujem v vseh rodovih od Adama naprej."

Zdaj, ko smo spet spoznali, da si Ti Bog zgodovine, se vračamo k Tebi. Zahvaljujemo se Ti, da si nas pustil preživeti. Hvala Ti, ker si dal, da med potjo po puščavi nismo izgubili Tvojega Testamenta, čeprav Tvoje zapovedi le s težavo zlogujemo. Daj nam čisto srce in izostri naš sluh, da bomo slišali Tvoj glas. Podpri nas, da bomo postavili nov šotor duhovnega bivanja, kjer bo dovolj prostora za vse, in kjer bomo drug na drugega klicali Tvoje ime. Skleni z nami Novo Zavezo. Spet nam postani Oče in daj, da bomo sledili Tvojemu Sinu in dni našega bivanja napolnili z njegovo blagovestjo.

F. Cvelbar, maj 1990

Izveček iz pravil društva

7. člen: Naloge društva so:

1. vzpodbujati člane k osebnemu in skupinskemu študiju perečih družbenih vprašanj v krščanskem duhu,
2. prirejati predavanja, seminarje in pogovore za člane društva, za ostale pa v skladu z veljavnimi predpisi in v okviru dejavnosti društva,
3. organizirati posvetovanja o posameznih vprašanjih s področja dejavnosti društva,
4. organizirati posebne tečaje za stalno izobraževanje,
5. izdajati društvene publikacije v skladu z veljavnimi predpisi in posredno ali neposredno sodelovati pri drugih javnih občilih,
6. objavljati svoja stališča k aktualnim vprašanjem,
7. povezovati svoje člane s prirejanjem družabnih srečanj, izletov in drugih oblik medsebojnega spoznavanja,
8. sodelovati s podobnimi organizacijami doma in po svetu.

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI) je član mednarodne organizacije **Pax Romana**, ki ima svetovalni status pri Združenih narodih v New Yorku, Genevi in na Dunaju pa tudi pri UNESCO v Parizu.

Pax Pomana, in z njo SKI, si prizadeva izražati moderno kulturo v luči krščanske vere z naslednjimi cilji:

- s filozofskimi, znanstvenimi in tehnološkimi prispevki sodelovati v dialogu, da bi ugotovili, kako bi bolje izrazili krščansko vero v okviru današnje kulture in kako bi obogatili kulturo z bogastvom verovanja,
- kritično analizirati glavne ideje in mite, da bi napredovali k svobodnejši, odprtejši in tolerantnejši družbi,
- prispevati k razvoju pravičnosti, svoboščin, človekovih pravic in pravic narodov s ciljem ustvariti mir,
- pospeševati teološko ustvarjalnost ob upoštevanju posebne pristojnosti poklicnih teologov,
- pomagati kritičnim skupinam kristjanov pri usklajevanju njihove zvestobe evangeliju in intelektualne ter moralne odgovornosti,
- pospešiti sodelovanje in dialog tako med skupnostmi različnih verskih tradicij kot tudi med verujočimi in neverujočimi,
- vzpodbuditi kulturne stike, ki temeljijo na spoštovanju različnosti, odpravi nadvlade in diskriminacije ter na priznavanju pluralizma krščanskih občestev.

VSEBINA

France Cvelbar

OB 10 LETNICI DRUŠTVA SKI

Jože Strgar

KAKO SMO ZAČELI?

Justin Stanovnik

MESTO IN VLOGA ORGANIZACIJE KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV

Ljudmila Novak

KRISTJAN DANES

Dr. Marija Stanonik

SLOVENSKI KRISTJAN IN KULTURA

France Cvelbar

DUHOVNA MISEL OB OSAMOSVAJANJU SLOVENIJE